

ÇAĞDAŞ TOPLUMSAL HAREKETLERİN TEORİSİ VE SİYASETİ*

Maree GLADWIN

Çev: Bekir BALKIZ**

1960'lı yılların toplumsal hareketleri, Kaynak Mobilizasyonu ve Yeni Toplumsal Hareketler teorisi gibi yeni yaklaşımların ortaya çıkmasına yol açtı. Kaynak Mobilizasyonu Teorisi, toplumsal hareketlerin mevcut yapısı ve onların anadamar siyasal kurumlar üzerindeki etkisi gibi mobilizasyon dinamiklerinin çözümlemesini yapar. Yeni Toplumsal Hareket teorileri ise, tam tersine, belli başlı kültürel araçlar yoluyla radikal bir toplumsal dönüşümü amaçladığı belirtilen çağdaş hareketlerin kurumsallık karşısı doğasını açıklamaya çalışır. Bu makalede her iki teorik yaklaşım incelenecektir; ancak bu her iki yaklaşımın da, çağdaş hareketler ve onların siyasal koşullar ile olan ilişkilerinin karmaşıklığı hakkında doyurucu olmayan açıklamalar getirdiği görülecektir.

GİRİŞ

Batı toplumlarında 1960'lı yıllardan bu yana belirgin bir biçimde öne çıkmaya başlayan toplumsal hareketler, kolektif eylem ve toplumsal değişme teorileri üzerinde sarsıcı etkiler yarattı. Kadın hareketi, barış ve ekoloji hareketi gibi çağdaş toplumsal hareketlerin temellerini, yapısını ve içerimlerini kavramaya dönük çabalar, toplumsal hareket teorisinde bir rönesansa ve farklı akademik disiplinleri birbirine bağlayan araştırmalara yol açtı. Bu makale çağdaş toplumsal hareketleri açıklamaya dönük şu iki temel teorik yaklaşımı inceleyecektir: Kaynak Mobilizasyonu Teorisi ve Yeni Toplumsal Hareket Teorisi. Bu yaklaşımların başlıca savları özetlenecek ve onlara yöneltelen temel eleştirilere işaret edilecektir. Sonuç olarak da, bu her bir yaklaşımın tatminkâr olup olmadığı değerlendirilecektir.

Politics (1994), Cilt:14, No:2, s. 59-65. Political Studies Association 1994. Published by Blackwell Publishers, 108, Cowley Road, Oxford OX4 1JF, UK and 238 Main Street, Cambridge, MA 02142, USA.

** E. Ü. Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi.

TOPLUMSAL HAREKET TEORİLERİ

1. Kaynak Mobilizasyonu Teorisi

Kaynak Mobilizasyonu Teorisi, 1970'li yıllardan 1990'lı yıllara kadarki zaman dilimi içinde Kuzey Amerika özgülünde mevcut olan toplumsal hareketler hakkında oldukça etkili olan bir yaklaşım ortaya koydu (Morris ve Herring, 1987,s. 178). Toplumsal hareket aktörlerinin rasyonelliği ve oldukça yüksek toplumsal bütünleşme yönlerine vurgu yapmak suretiyle Kaynak Mobilizasyonu Teorisi, 'klâsik' toplumsal hareket teorilerini altüst etti. Bunlar arasında, kitlesleşme konusundaki olumsuz düşüncelerini, geleneksel toplumun çözülmesi ve fanatik, psiko-patolojik ve yabancılaşmış bireylerin sebep olduğu tümleşik kaotik etki temelinde dile getiren Hoffner, Le Bon, Fromm ve Arendt'e ait Kitle Toplumu teorileri de bulunmaktaydı (Pakulski,1990, s. 8). Bunun yanında daha da önemli olan nokta, Mills ve Dahrendorf gibi çatışma teorisyenlerinden etkilenen Kaynak Mobilizasyonu Teorisinin, 1950'ler ve 60'larda Kuzey Amerika sosyal bilimlerinde egemen olan işlevselciliğin ana varsayımlarına meydan okumasıydı (Canel,1992,s. 24). Bundan dolayı Kaynak Mobilizasyonu Teorisi, Morris ve Herring tarafından, Kuzey Amerika'daki toplumsal hareket incelemeleri içinde 'önemli bir teorik dönüşüm' olarak tanımlanır (1987,s. 138).

Önceki teorilere bir meydan okuma olarak Kaynak Mobilizasyonu Teorisi, ancak ve ancak, Sivil Haklar Hareketi, Yeni Sol ve öğrenci hareketleri, kadın hareketi, anti-Vietnam ve barış hareketleri, ekoloji hareketi, yerli halklar, mâlûl ve yoksulların hareketleri gibi 1960 ve 70'li yıllardaki ayaklanmaların sonucu olarak ortaya çıkan tarihsel bağlam içinde kavranabilir. Bu dönemin toplumsal hareketleri içinde yer almış kimseler oldukları için, bizatihi kendi tecrübelerinden yola çıkan Kaynak Mobilizasyonu Teorisyenleri, kolektif eylemin sosyo-psikolojik yorumuna, sosyal dengesizlik hali ve uygarlık hastalığı çözümlemesine dayanan ideolojik önyargılı 'klâsik' toplumsal hareketler teorilerini reddettiler (Marwell ve Oliver, 1984,s. 2). Bunun yerine onlar, analiz birimini, toplumsal hareketin kendisi ve ayrıca insan ve maddi kaynakların mobilizasyonu yoluyla kolektif eylemin rasyonel örgütlenmesi üzerinde etkili olan yapısal değişkenlerin oluşturduğu bir teori ileri sürdüler. Kaynak Mobilizasyonu Teorisi bakış açısından, bu teorinin önde gelen isimleri Mc Carthy ve Zald'ın eserlerinde de ifade edilmiş olduğu gibi (1973;1987), toplumsal hareketlerin, ancak belli toplumsal koşullar onların mobilizasyonu ve örgütsel yapılarının oluşmasına imkân verdiği ölçüde, ortaya çıkabilecekleri belirtilir. Yine bu görüş çerçevesinde, bu işlevlerin, akılcı hareket eden ve tecrübeli toplumsal aktörler tarafından yerine getirilebileceği öne sürülür. Buna göre, toplumsal aktörler açısından bu hareketlerin mobilizasyonu, belirli toplumsal ve siyasal hedeflere ulaşmak yolunda bir araçtır. Eşitsizlik ve adaletsizliklerin değişik biçimlerinden kaynaklanan şikâyetlerin varlığı, toplumsal hareket aktörlerini güdüleyen temel saikler olduğu için, Mc Carthy ve Zald'a göre 'herhangi bir toplumda daima, bir hareketin boy vermesine yol açabilecek yeterince hoşnutsuzluk bulunur' (1987,s. 18). Bununla birlikte, hoşnutsuzlukların mevcudiyeti, kendi başına, toplumsal hareketlerin belirli bir ortam ve belirli bir zaman

noktasında ortaya çıkışını açıklamak için yeterli bir dayanak oluşturmaz. Kaynak Mobilizasyonu Teorisi bu yüzden, toplumsal hareket örgütlenmelerinin oluşmasına ve onların (toplumsal-siyasal değişim amaçlı) kendi stratejilerini izlemelerine olanak sağlayan süreçler üzerinde odaklanır.

Toplumsal hareketlerin anarşik ve kaotik olduğu şeklindeki olumsuz ve gerici düşünceleri reddetmek suretiyle Mc Carthy ve Zald, toplumsal hareketlere ilişkin bir model geliştirirler. Buna göre söz konusu hareketler rasyonel, araçsal ve oldukça profesyonelleşmiş olgun örgütlenmeler oldukları kadar, amaçlarına ulaşmak için kâh siyasal partiler, kurumlar ve devlet ile müzakerelere giren kâh gayri resmî ve sıradışı bir araçlar repertuarı kullanan hareketlerdir. Kollektif eylemin objektif rasyonalitesine ve dolayısıyla onun bilimsel olarak öngörülebilirliğine yapılan bu vurgu; sosyal bilimciler tarafından Kuzey Amerika'da toplumsal hareketler hakkında yürütülen yaygın araştırmaların önemli bir bölümünü karakterize etmektedir. Toplumsal hareketlerin yapısını açıklamak için bir bilgi gövdesi meydana getirmek amacından yola çıkan bu araştırmalar, aralarında üye, üyelik, liderlik, kaynaklar, amaçlar, stratejiler, örgütsel yapılar ve yaşam döngüleri gibi etkenlerin yer aldığı 'toplumsal hareketlerin temelleri' ni incelerken büyük ölçüde pozitivist varsayımlara yaslanırlar. Bu nedenle Kaynak Mobilizasyonu Teorisi, çağdaş toplumsal hareketlerin temellerini ve özelliklerini yapısal ve kültürel değişme ile olan ilişkisi çerçevesinde açıklamaya çalışmaktan ziyade, 'bağlamsal' veya 'mikro süreçler' ile meşgul olduğu için, 'orta boy' bir teorik çözümleme düzeyi olarak tanımlanmıştır (Canel,1992,s. 39).

2. Yeni Toplumsal Hareketler Teorisi: Üç Yaklaşım

1969'da Alain Touraine, Paris öğrenci ayaklanmalarından, 'yeni' toplumsal hareketlerin ve 'post-endüstriyel' toplumun ortaya çıktığı sonucunu çıkardı (Touraine,1969). O zamandan bu yana, Batı Avrupa'da kadın hareketi, insan hakları hareketi, barış ve ekoloji hareketleri gibi toplumsal hareketlerin yaygınlaşması, büyük ölçüde Cohen (1985), Dalton(1990), Caroll(1992), Scott(1990), Epstein(1990), Canel(1992), ve başkaları tarafından 'Yeni Toplumsal Hareketler Teorisi' olarak tarif edilen çizgide çok sayıda katkının ortaya çıkmasına yol açtı. Bu bölümde, Yeni Toplumsal Hareketler Teorisi gibi geniş bir alan içinde yer alan üç yaklaşım üzerinde durulacak ve tartışılacaktır. Bu yaklaşımların en iyi örnekleri Habermas, Offe, Touraine, Melucci, Laclau, ve Mouffe'nin eserlerinde bulunabilir.

Köklerini Marksizm ve Frankfurt Okulu'ndan alan Yeni Toplumsal Hareket Teorisi, genel çizgileriyle, Kaynak Mobilizasyonu Teorisinin pozitvizmi, faydacılığı ve orta boy eksenli karakteriyle karşılaştırılabilir. Batı kapitalizminin ekonomik ve siyasal yapısındaki değişimlerin çözümlemesini yapmak suretiyle Yeni Toplumsal Hareket teorisyenleri, Marksizm içinde devrimci öznenin doğasıyla ilgili temel kabulleri sorunlu hale getiren bu 'yeni' türden kollektif eylemlerin ortaya çıkmasına yol açan koşulları

çözümlemeye çalışırlar. Bu teorisyenlere göre, yeni protesto biçimleri yeni bir duruma işaret etmektedir:

Potansiyel olarak devrimci öznenin konumu değişti. . . ve artık bu özne, işçi sınıfının kendini örgütlemeye dönmük mücadelelerinde değil, fakat siyahlar, oldukça ayrıcalıklı ve orta sınıftan üniversite öğrencileri ve kadınların etrafında odaklanan protesto hareketlerinde ortaya çıkacaktır (Grossberg ve Nelson,1988,s. 4).

Bu yüzden çağdaş mücadele ve protesto biçimleri, Yeni Toplumsal Hareket teorisyenleri tarafından Marx'ın 'ücretli emek ve sermaye; proleterya ve burjuvazi; sosyalizm ve kapitalizm (çatışan iki dünya, ik tarihsel güç) arasında çağcıl bir mücadeleyle karakterize edilen iki kutuplu dünya' (Boggs,1986, s. 57) şemasının ortaya koyduğundan daha karmaşık ve parçalanmış bir toplumun mevcut olduğuna dair kanıt olarak kabul edilir

1960'ların başlarından bu yana toplumsal hareketlerin görünür hale getirdiği bu yeni tarihsel gerçeklik, Marksizm içindeki krize üç boyutta katkıda bulundu. Birinci olarak, Boggs (1986) ve Scott'un (1990) ileri sürdüğü gibi, sınıfsal temelli olmayan kitle hareketlerinin etkisi, 'insanî eylem ve siyasetin öncelik alanını oldukça sınırlandıran' (Boggs,1986,s. 58) 'bilimselci materyalizm'in ve önceden belirlenmiş bir tarihsel mantığa bağlı olan klâsik Marksizmin felsefi temelini sarstı. İkinci olarak, ortodoks Marksizm, üretimci bir teoriye dayanan tek yanlı bir açıklama şeması ortaya koyar. Bu mantığa göre toplumsal varoluşun bütün alanları maddi güçlere indirgenebilir ve bu alan sermayenin döngüsel ritmiyle kontrol edilir. Üçüncü olarak, sözkonusu Yeni Toplumsal Hareket teorisyenleri gibi Boggs için de, bu üretim ve sınıf ilişkileri diyalektiği, ortodoks Marksizmin çoklu egemenlik biçimleri sorununun üstesinden gelme ve bağlı olarak bizzat bu yeni hareketlerin ortaya çıkışını analiz etmek için bir çerçeve oluşturma noktasında yetersiz olduğu anlamına gelir (1986,s. 59).

Geleneksel Marksizme alternatif bir açıklama getirmeye çalışan Habermas (1981) ve Offe (1985), yeni toplumsal hareketleri, meşruiyet krizi, sistemin bütünlüğü ve kontrolü, ekonomik yeniden yapılanma, artan bürokratikleşme (yani Refah Devleti), kendilerinin daha önceden özel 'yaşam dünyası' (Habermas, 1981, s. 35) olarak nitelendirdikleri alana devlet ve piyasanın artan müdahalesi gibi sorunlarla sarsılan geç endüstriyel toplumun bağlamı içine oturturlar. Geç kapitalist modernleşmenin bu olumsuz sonuçlarını Offe şu şekilde tarif etmektedir:

Temel ekonomik ve siyasal rasyonalite biçimleri artık tek bir alana odaklı ve sınıf eksenli değildirler. Bu rasyonaliteler, geniş bir çeşitlilik içinde her toplum üyesini zımnî olarak etkileyecek şekilde zamana, mekâna ve türselliğe yayılmışlardır (1985,s. 844).

Bu analizde, yoksunluk yaşantısının tek ve esas odak alanı olarak iş'in üstlendiği rolün yerini, örneğin, düzenleyici devlet iktidarlarının sivil topluma dek uzanması ve gündelik yaşama giderek artan müdahalelerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan toplumsal ve kültürel yoksunluk biçimleri alır.

Touraine (1969; 1981; 1985; 1988) ve Melucci (1980;1985;1988), yeni toplumsal hareketleri kriz içindeki kapitalizmin bir ürünü olarak görmezler; aksine, bu hareketleri Touraine'nin 'yeni bir toplumsal tip' ve 'tarihin yeni bir aşaması' olarak nitelendirdiği 'post-endüstriyel' kapitalizmin ortaya çıkışıyla irtibatlandırır. Burada, endüstriyel kapitalizmden 'bilişime dayalı' ve 'programlanmış' topluma doğru olan bu dönüşüm, giderek artan karmaşıklık ve sembolik ürünlerin teknolojik üretimi temelinde açıklanır. Herhangi bir insan doğası yasadından, tanrısal yasadandan ve toplumsal düzeni tesis eden aşkın bir toplumsal güvenceden yoksun olan bu 'post-endüstriyel' toplum, kültürel ve sembolik araçlar yoluyla kendisini hemen hemen sınırsız bir biçimde yeniden üretme kapasitesine sahip olan bir toplumdur (Touraine,1985,s. 781).

Touraine ve Melucci'nin oldukça post-modernist ve post-yapısalcı kavramlaşmalarında (Carroll,1992,s. 6) toplum, içinde iktidarın 'tarihselliğin' kontrolü üzerindeki sembolik mücadeleler alanına, yani bir topluluğun kendisi vasıtasıyla bir kültürü meydana getirdiği kültürel, bilişsel, ekonomik ve etik modeller alanına dağılıp saçıldığı ve yeniden kurulduğu bir eylem sistemleri 'bütünlüğü'dür (Touraine,1988,s. 40). Post-endüstriyel toplumun, örneğin, geniş ölçüde otonom ve oldukça vasıflı işçilere yönelik ihtiyacından kaynaklanan iç çelişkilerini kontrol altında tutma çabaları, iktidar biçimlerinde (Foucault'nun iktidar mikrofiziğini de içeren anlamda) bir çeşitlenmeye yol açmıştır. Bu iktidar biçimleri, gündelik yaşam, bireysel eylemin ardındaki güdülenimler ve insanların kendisinden hareketle olaylara anlam verdikleri süreçler üzerinde etkili olurlar (Melucci,1985,s. 796). Touraine'e göre yeni toplumsal hareketler, sivil toplum içinde 'eş zamanlı bir düzlemde' konumlanırlar; burada 'sınıf çatışması'nın 'hedefleri', artık temel kültürel kalıplar üzerinde bir mücadeleyle sınırlıdır; yoksa örneğin siyasal iktidarın ele geçirilmesi ve devlet ölçeğinde bir dönüşüm sağlamaya dönük değildir. Melucci'ye göre toplumsal hareketler, 'tasvip edilmeyen rasyonelleştirici aygıtlar'a ilişkin sorular ortaya atarlar ve böylelikle de 'iktidarı görünür hale getirip' toplumsal sözleşmenin sorgulanabilir olduğunu gözler önüne sererler (1985, s. 808).

Bununla birlikte, Habermas, Offe, Touraine ve Melucci'ye göre yeni toplumsal hareketler, önceki hareketlerden, yani geleneksel tarzlarda ve siyasal kurumların sınırları içinde faaliyet gösteren sınıf temelli hareketlerden bütünüyle farklıdırlar. Yeni hareketlere ilişkin bu görüş, en açık biçimde, 'eski ve yeni siyasal paradigmalara' modeliyle Offe tarafından temsil edilir (1985,s. 820). Bu şemaya göre 'eski siyasal paradigma'ya dahil olan hareketler arasında, resmi ve hiyerarşik olarak örgütlenmiş sendikalar, sol partiler ve gruplar yer alır. Bu hareketler ekonomik büyüme, ordu, toplumsal güvenlik ve toplumsal kontrol gibi 'temel çatışma' alanlarıyla meşgul olurlar. Buna karşın, 'yeni siyasal paradigma'yı onaylayan hareketler ise, barış, çevre, insan hakları, kimliğin korunması gibi sorunlar çerçevesinde mücadele ederler. Bu yeni hareketler, kendiliğindenci, duygusal, merkezilikten yoksun, eşitlikçi ve pre-figüratif özellikleriyle gayri resmi olarak örgütlenmiş, gevşek bağlarla kenetlenmiş gruplardan oluşurlar. Gündelik yaşamın gittikçe artan bürokratisasyonuna, kurumsallaştırılmasına

ve yaşam dünyasının sömürgeleştirilmesine karşı direnmeyi amaçlamaları dolayısıyla 'yeni siyasal paradigma' içinde yer alan bu hareketler, Offe'ye göre, sivil toplum alanında vuku bulan özerk ve parlamento dışı mücadele biçimlerini savunurlar. Söz konusu hareketler, kamusal ve özel alan arasındaki bu 'dolayım sahası'nda, hem devletin meşru gördüğü siyasetin sınırlarına hem de liberal ideolojiye meydan okurlar (Offe,1985,s. 820).

Neo-Gramscici bir perspektiften yola çıkan Laclau (1990) ve Mouffe (1988) (1985;1987), geç kapitalizmin krizi hakkında Habermas ve Offe tarafından savunulan görüşlerin bir kısmını onaylarlar. Bu tutuma karşın, yeni toplumsal hareketler, daha farklı bir biçimde, II. Dünya Savaşı'ndan sonra şekillenen ve çağdaş kapitalist toplumlarda yeni baskı ve itaat biçimlerine yol açan 'yeni hegemonik formasyon'a tepki olarak ortaya çıkan mücadeleler ekseninde analiz edilir (Mouffe,1988,s. 91). Her ne kadar bu protesto biçimleri ve söz konusu meselelerin bir çoğu yeni olsa da, Laclau ve Mouffe'ye göre, bu yeni toplumsal hareketler, kendi muhalif dayanaklarını 18. yüzyılın 'demokratik ütopya'sından alırlar. Böylelikle onlar, 'demokratik bir söylem' yoluyla daha önce ortaya çıkmış toplumsal protesto ve mücadele biçimleriyle irtibatlı hale gelirler. Bununla birlikte, tıpkı Touraine ve Melucci'nin analizi gibi bu analiz de, toplumsal çatışmanın çağdaş biçimlerinin kökeni sorununa, klasik Marksist teori tarafından geliştirilen yaklaşımdan farklı bir alternatif açıklama getirmeye çalışır.

Ortodoks Marksizmin ekonomik indirgemeciliğini, belirlenimciliğini, yapısalcılığını, özcülüğünü ve totaliterizmini reddetmek suretiyle Laclau ve Mouffe, çağdaş kapitalizm hakkında yeni bir görüş ileri sürerler. Buna göre, çağdaş kapitalizmde iktidar oraya buraya saçılmış ve parçalı durumdadır; ekonomik alt yapı tarafından belirlenmek veya devlet ve diğer kurumlarda merkezileşmekten ziyade, toplumda her daim halihazırda mevcuttur (Osborne,1991,s. 219) Laclau ve Mouffe'ye göre iktidar, 'söylemsel pratikler' yoluyla, yani toplumsal ilişkilere temel teşkil eden ve bu ilişkileri çerçeveleyen dilsel ve dilsel olmayan eklemleyici pratiklerin bütünselliği yoluyla yeniden üretilir ve reddedilir (1987,s. 82-84). Bu yüzden, yeni toplumsal hareketlerin mücadeleleri, çağdaş kapitalizmde çoğul iktidar biçimlerinin mevcut olduğuna dair kanıt teşkil ederler. Bunun yanında, her ne kadar bu hareketler, siyasal iktidarı ele geçirmeye çalışmaktan ziyade, özerklik amacıyla mücadele edip sivil toplumdaki eşitsizlikleri gidermeye çalışıyorlar ise de (Mouffe,1988,s. 97-7), onlar yine de Laclau ve Mouffe'nin yeni 'demokratik çoğulculuk' siyaseti içinde asal unsurlar olarak yerlerini alırlar.

TOPLUMSAL HAREKET TEORİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Gerek Kaynak Mobilizasyonu Teorisi gerekse Yeni Toplumsal Hareketler Teorisi, toplumsal hareketleri kavramaya dönük eski yaklaşımlara meydan okurlarken, bu hareketlerin siyasal yapısına ve onların toplumsal değişim amaçlı mücadelelerine özellikle vurgu yaparlar. Kaynak Mobilizasyonu Teorisi, Kuzey Amerika siyasal

sisteminin liberal-demokratik çerçevesi içinde etkili olmaya çalışan birbirinden farklı toplumsal hareket örgütlenmelerinin rasyonel-araçsal bir karakterde olduklarını iddia etmiş ve bunu empirik araçlar kullanarak kanıtlamaya çalışmıştır. Ne var ki bu vurgu, toplumsal hareketlerin anti-kurumsal ve anti-sistemik boyutlarını küçümseyici yönde bir etki yaratmış ve bu hareketlerin geniş kapsamlı bir toplumsal ve kültürel dönüşüm gerçekleştirmeye dönük hedeflerini teorileştirmeyi ihmal etmiştir. Yeni Toplumsal Hareketler teorisi ise, aksine, 'siyaset'in sınırlarına yeni bir tanımlama getiren ve bu sınırları aşan; çoğunlukla sıra dışı ve kültürel araçlar kullanmak suretiyle toplumsal yaşamın bütün alanlarını yeniden düzenlemeye dönük mücadeleler yürüten 'yeni' toplumsal hareketlerin gelişim sürecini bir problem ve tartışma konusu haline getirir. Buna karşın, yeni toplumsal hareketlerin yenilikçi doğası üzerine yapılan bu vurgu da (ki bir iddiaya göre Yeni Toplumsal Hareket Teorileri, makro-toplumsal düzeyde bir kriz veya kopuş analizine yaslanırlar) eski ve yeni hareketler arasında mevcut olan pek çok süreklilik noktasını görmeyi ve onları açıklamayı ihmal eder. Scott (1990), Plotke (1990), Canel (1992) ve başka yazarlara göre, bu türden bir iddia tarihsel olarak yanlış, empirik olarak ise doğrulanamaz bir iddiadır. Kadın hareketi, anti-ırkçı hareket gibi yeni toplumsal hareketler, anti-kurumsallık ve kültürel stratejiler üzerine odaklanmaktan ziyade, 'siyasal denetim ve siyasal mücadelenin olası alanlarını sayısal olarak arttırmakla birlikte, dikkati özellikle kamusal alana ve iktidarın kurumsal temellerine yönelten çok katmanlı bir siyasal pratik' uygulamalar (Kauffman,1990,s. 73).

Süreksizlik tezi, Yeni Toplumsal Hareket teorisyenlerinin (her ne kadar onlar bu yeni toplumsal hareketlerin Marksist ortodoksiye bir meydan okuma olduğunu kabul etseler de) kendi analizlerini daha kapsamlı bir Marksist sorunsal içinde tutmaya devam ettiklerini ileri sürmektedir. Buna göre, eski düalizmler ve önkabuller ortadan kalkmamakta, aksine korunmakta ve başka biçimlerde ifade edilmektedir. Mesela Offe, Laclau ve Mouffe'nin sözünü ettiği geç kapitalizmin 'çoğulcu' ortamı içinde, sınıf temelli hareketler (Touraine ve Melucci, 'sınıf çatışması'nın üretim araçları kaynaklı temellerinden koptuğunu ve bilişime dayalı post-endüstriyel toplumda kültürel kodlar ve anlamlar üzerinde denetimi ele geçirme mücadelesine dönüştüğünü iddia ediyor olsalar da), 'yeni siyasal paradigma'ya dahil olan hareketler ile yan yana birlikte olabilmektedir. Marksist sorunsalın dışına çıkma ve bizzat toplumsal hareketler tarafından getirilen geniş kapsamlı eleştirilere (ki bu eleştirilerde bilgi ve iktidarın cinsiyetçi ve ırkçı önyargılı temelleri sorgulanır) yanıt verme noktasında gösterilen bu apaçık isteksizlik, Pringle ve Watson gibi feministleri, çağdaş toplumsal eylemlerin yeni ve 'radikal demokratik' yönelimli siyasetlerine temel teşkil eden siyasal prensiplerin içeriğini sorgulamaya yöneltmiştir (1992,s. 70). Yeni Toplumsal Hareketler Teorisinin, bu 'yeni' hareketleri, 'eski' paradigmanın içinde yer alan geleneksel hareketler ile muğlak bir ilişki çerçevesinde temel siyasal pratiğin dışına, yani anti-kurumsal ve kültürel yan alanlarına yerleştiriyor gibi bir izlenim vermesi ölçüsünde, bu perspektifin gerçekten '(eril) sosyalist hegemonyanın daha sofistike bir forma bürünmüş' hali olup olmadığı konusunda şüpheye kapılmak mantığa uygun gibi görünüyor (Pringle ve Watson,1992, s. 70).

SONUÇ

Çağdaş toplumsal hareketlere dair kavrayışımıza önemli bakımlardan katkılar sağlamış olsalar da, Kaynak Mobilizasyonu Teorisi ve Yeni Toplumsal Hareketler teorisinin hiç birisi, ne bu hareketlere ilişkin sürüp giden tarihsel ve somut karmaşıklıkları ne de bu hareketlerin 1990'ların siyasal, toplumsal ve kültürel koşullarıyla olan bağını tam anlamıyla ortaya koymuşlardır. Bu duruma rağmen, AIDS hareketi ve geniş tabanlı eşit fırsatlar hareketinin ortaya çıkmasına ilave olarak, kadın hareketi, lezbiyen, gay, anti-ırkçı hareketin Britanya'daki varlığı ve yeniden canlanması, 'son dönem siyasal tarihle bağlantılı bir biçimde, bilhassa bu sosyal olguyu kendisine inceleme konusu yapan' teorik bir çabayı gerekli kılmaya devam etmektedir (Osborne,1991, s. 202). Her ne olursa olsun, sahip oldukları sınırlılıklar dikkate alındığında ne Kaynak Mobilizasyonu Teorisinin ne de Yeni Toplumsal Hareket Teorisinin bu görevi layıkıyla yerine getiremeyeceği anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Boggs, C. (1986), **Social Movements and Political Power: Emerging Forms of Radicalism in the West USA**: Temple University Press
- Canel, E. (1992), 'New social movement theory and resource mobilization: the need for integration' in W. K. Carroll (ed.) **Organizing Dissent: Contemporary Social Movements in Theory and Practice: Studies in the Politics of Counter Hegemony**. Toronto, Canada : Garamond.
- Cohen, J. (1985), 'Strategy or identity: new theoretical paradigms and contemporary social movements', **Social Research**, 52(4).
- Dalton, R. J. , Kuechler, M. and Burklin, W. (1990), 'The challenge of new movements' in Dalton, R. J: and Kuechler, M. (eds.) **Challenging the Political Order: New Social and Political Movements in Western Democracies**. Cambridge: Polity Press.
- Epstein, B. (1990), 'Rethinking social movement theory' **Socialist Review**, 20(1).
- Gamson, W. (1975), **The Strategy of Social Protest**. USA: Dorsey.
- Gelb, J. (1990), 'Feminism and political action' in Dalton, R. J. and Kuechler, M. (eds.) **Challenging the Political Order**.
- Habermas, J. (1981), 'New social movements', **Telos**, 49.
- Kauffman, L. A. (1990), 'The anti-politics of identity', **Socialist Review**, 20(1).
- Klandermans, B. (1989), 'Introduction: Social movement organizations and the study of social movements', **International Social Movement Research**, 2.
- Klandermans, B. And Tarrow, S. (1988), 'Mobilizing into social movements: synthesizing European and American approaches', **International Social Movement Research**, 1.
- Kriesi, H. (1988), 'The interdependence of structure and action', **International Social Movement Research**, 1.
- Kuechler, M. and Dalton, R. J. (1990), 'New social movements and the political order: inducing change for long-term stability?' in Dalton, R. J. and Kuechler M. (eds.) **Challenging the Political Order**.
- Laclau, Ernesto (1990), **New Reflections on the Revolution of Our Time**. London: Verso.
- Laclau, E. and Mouffe, C. (1985), **Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics**. London: Verso.
- Laclau, E. and Mouffe C. (1987), 'Post-Marxism without apologies', **New Left Review**, 166.
- McAdam, D. , McCarthy, J. D. and Zald, M. N. (1988), 'Social movements' in Smelser, N. (ed). **Handbook of Sociology**: Newbury Park, California: Sage.
- McCarthy, J. D. and Zald, M. N. (1973), **The Trend of Social Movements in America: Professionalisation and Resource Mobilization**, Morristown, New Jersey: General Learning Press.

- Marwell, G. and Oliver, P. (1984), 'Collective action theory and social movement research', **Research in Social Movements, Conflict and Change**, 7.
- Melucci, A. (1980), 'New social movements: a theoretical approach', **Social Science Information**, 19.
- Melucci, A. (1985), 'The symbolic challenge of contemporary movements', **Social Research**, 52(4).
- Melucci, A. (1988), 'Social movements and the democratization of everyday life' in Keane, J. (ed.), **Civil Society and the State: New European Perspectives**, London: Verso.
- Melucci, A. (1989), **Nomads of the Present: Social Movements and Individual Needs in Contemporary Society**. USA: Temple University Press.
- Mooers, C. and Sears, A. (1992), 'The "new" social movements and the withering away of state theory' in Carroll, W. K. (ed.) **Organizing Dissent**.
- Morris, A. and Herring, C. (1987), 'Theory and research in social movements: a critical review' in Long, Samuel (ed.), **Annual Review of Political Science** Vol. 2. New York: Ablex Publishing.
- Morris, A. D. and Mueller, Carol McClurg (eds.) (1992), **Frontiers of Social Movement Theory**. USA: Yale University Press.
- Mouffe, C. (1988), 'Hegemony and new political subjects: towards a new concept of democracy' in Nelson, C. and Grossberg, L. (eds.) **Marxism and the Interpretation of Culture**
- Nelson, C. and Grossberg, L. (eds.) (1988), **Marxism and the Interpretation of Culture**. London: Macmillan Education.
- Oberschall, A. (1973), **Social Conflict and Social Movements**. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice- Hall
- Offe, C. (1985), 'New social movements: challenging the boundaries of institutional politics', **Social Research**, 52.
- Osborne, P. (1991), 'Radicalism without limits? Discourse, democracy and the politics of identity' in Osborne, P. (ed.) **Socialism and the Limits of Liberalism**. London: Verso.
- Pakulski, J. (1988), 'Social movements in comparative perspective' in Research in Social Movements, **Conflict and Change**, 10.
- Pakulski, J. (1990), **Social Movements: The Politics of Protest**. Melbourne, Australia: Longman
- Plotke, D. (1990), 'What's so new about new social movements?', **Socialist Review**, 20(1).
- Pringle, R. and Watson, S. (1992), 'Women's interests' and the post-structuralist state' in Barrett, M. and Phillips, A. (eds.) **Destabilizing Theory, Contemporary Feminist Debates**. Cambridge: Polity Press.
- Scott, A. (1990), **Ideology and the New Social Movements**. London: Unwin Hyman.
- Tarrow, S. (1989), **Struggle, Politics and Reform: Collective Action, Social Movements and Cycles of Protest**. Western Societies' Program Occasional Paper No. 21, Ithica, New York: Cornell University.

- Tilly, C. (1978), **From Mobilization to Revolution**. Edgewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall *n*
- Tilly, C. (1985), 'Models and realities of popular collective action', **Social Research**, 52(4).
- Touraine, A. (1985), 'An introduction to the study of social movements', **Social Research**, 52(4) Touraine A. (1981), **The Voice and the Eye: An Analysis of Social Movements**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Touraine, A. (1988), **Return of the Actor: Social Theory in Postindustrial Society**. Minneapolis: University of Minneapolis Press.
- Zald, M. and McCarthy, J. D. (1987), **Social Movements in an Organizational Society**. New Brunswick, New Jersey: Transaction Books.